OFISI YA RAIS

TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (TAMISEMI)

HALMASHAURI YA WILAYA YA UKEREWE

MTIHANI WA UTIMILIFU KIDATO CHA NNE

021 KISWAHILI

Muda : Saa 3:00 **Mwaka: 2025**

MAELEKEZO

1. Karatasi hii ina sehemu A, B na C zenye jumla ya maswali kumi na moja(11)
2. Jibu maswali yote katika sehemu A na B na maswali 2 tu kutoka sehemu C.
3. Vifaa vya mawasiliano haviruhusiwi katika chumba cha mtihani.
4. Majibu yote yaandikwe ndani ya kijitabu chako cha kujibia kwa wino wa bluu na mweusi.
5. Zingatia maelekezo ya kila sehemu ya kila swali.
6. Kumbuka kuandika namba yako ya mtihani katika kila ukurasa wa kitabu chako cha kujibia

SEHEMU A (ALAMA 16)

Jibu maswali yote

1. Katika kipengele (i) –(x) chagua herufi ya jibu sahihi kisha andika herufi ya jibu hilo katika kijitabu cha kujibia.

(i) Katika hadithi za Kiswahili, hadithi inayohusu mtu anayeweza kuwasiliana na mizimu ya mababu na kupata mawaidha kuhusu maisha ya jamii yake huitwaje?

A. Visasili

B. Ngano

C. Tarihi

D. Soga

E. Vigano

(ii) Juma ni mwanafunzi mwenye **bidii** sana darasani, lakini anapenda pia kucheza mpira wa miguu. Tamka aina ya neno lililopigiwa mstari.

A. Kielezi

B. Kivumishi

C. Kitenzi

D. Kihusishi

E. Nomino

(iii) Umbo la wingi la neno "kijanI" ni lipi kati ya haya?

A. Vijana

B. Kijani

C. Wana

D. Vijani

E. Kijanaa

(iv) Ni ipi kati ya sentensi zifuatazo ina kitenzi chenye kiambishi TAMATI?

A. Watoto walikuwa wakicheza uwanjani

B. Mama anapika wali jikoni

C. Tulikula chakula cha jioni kwa haraka

D. Mtoto ataimba vizuri sana kesho

E. Walikuwa wameondokaasubuhi

(v) Katika sentensi: *Wanafunzi wote walifika shuleni mapema,* ni neno lipi linaonyesha wingi?

A. Shuleni

B. Walifika

C. Mapema

D. Wanafunzi

E. Yote sahihi

(vi) Neno **"Simu"** limeundwa kwa njia ipi ya uundaji wa maneno?

A. Kutohoa

B. Uambishaji

C. Uradidi

D. Ufupishaji

E. Uhuhitishaji

(vii) Mariamu aliandika insha nzuri kuhusu uzalendo. Katika maandishi yake, alihakikisha kila wazo linafuatana vizuri na kuunda ujumbe ulioeleweka. Je, alizingatia nini?

A. Mpangilio

B. Aya

C. Wazo kuu

D. Mantiki

E. Kistari

(viii) Soma majibizano haya kisha taja tamathali ya semi iliyotumiwa:

JUMA**: Unakula nini?**

ALI**: Ninakula chakula.**

JUMA**: Chakula!**

ALI**: Ndiyo**, chakula.

Tamathali ya semi iliyotumika ni ipi?

A. Taashira

B. Tafsida

C. Taniaba

D. Tashtiti

E. Tashihisi

ix) Juma alisema kuwa anapenda kula **kitabu** kila jioni badala ya chakula. Makosa gani yapo katika neno lililopigiwa mstari?

A. Kimuundo

B. Kimaana

C. Kimatamshi

D. Kiumbo

E. Kimsamiati

(x) Riwaya zinazozungumzia maisha ya watu maarufu katika jamii hujulikana kwa jina gani?

A. Kitawasifu

B. Kihistoria

C. Kiwasifu

D. Kimaadili

E. Kimapenzi

2. Oanisha maelezo ya **ORODHA A** na **ORODHA B** kisha andika herufi husika katika kijitabuchako cha kujibia.

ORODHA A	**ORODHA B**
(i) Nitakupigia	A. Urejeshi wa mtenda
(ii) Wanatupenda	B. Urejesho wa mtendwa
iii) Hatutakujibu	C. Urejeleo wa mtenda
(iv) Amewaita watoto	D. Urejesho wa kitendwa
(v) Tunawakumbuka	E. Urejesho wa vitendwa
(vi) Anayefundisha	F. Urejesho wa watendwa
	G. Urejeleo wa watendwa
	H. Urejeshi wa vitendwa

SEHEMU B (Alama 54)

Jibu maswali **yote** katika sehemu hii

3.(a) Gaston Mwambete, mwanafunzi wa kidato cha kwanza, alipokea zawadi ya kamusi kwa kufanya vizuri katika somo la Kiswahili. Baada ya kuifungua, alikuta picha na michoro mbalimbali ambayo haikumfurahisha, akahisi kuwa kamusi haina maana. Kwa kutumia hoja sita, eleza kwa nini Abdallah anapaswa kuthamini kamusi hiyo.

(b) Je, kategoria kuu za maneno katika Kiswahili zinajumuisha vipi kategoria ndogo ndogo? Eleza kwa kutaja na kufafanua aina tatu za vielezi katika Kiswahili.

4.(a) Badilisha sentensi zifuatazo na kuziandika katika hali timilifu:

(i) John anamshinda Juma kwa mbio.

(ii) Mwanafunzi anasoma somo la fizikia.

(iii) Mchezaji anarusha mpira.

(iv) Mimi sitawatembeleza rafiki zangu kipindi hiki cha likizo.

(v) Yeye ni abiria lazima alipe nauli.

(b) Bainisha njeo sahihi zinazopatikana katika sentensi zifuatazo:

(i) Hapa nitakuwa nimeondoka.

(ii) Timu yetu ilicheza vizuri sana.

(iii) Kelvin alikuwa amefika eneo la tukio mapema sana.
(iv) Mwajuma anafagia chooni.
(v) Wanafunzi wake watamlilia sana.
(vi) Mtendaji wa kijiji anahudumia wananchi.
(vii) Wadogo zake walikuwa wamemfurahisha.

5.(a) Ni kwa namna gani maendeleo ya sayansi na teknolojia yameathiri lugha ya Kiswahili? Taja na fafanua maneno sita mapya yaliyoingia katika Kiswahili kutokana na maendeleo hayo.
(b) Eleza kwa mifano mitatu jinsi sentensi sahili inavyoweza kuundwa kwa miundo tofauti katika Kiswahili.

6.(a) Kwa nini tungo ni muhimu katika lugha ya Kiswahili? Eleza kwa kutumia hoja tano.
(b) Kishazi tegemezi hutoa taarifa isiyojitosheleza na hutegemea kishazi huru. Kwa mifano minne, bainisha maumbo mbalimbali yanayounda kishazi tegemezi.

7. (a) Tafuta visawe vya maneno yafuatayo kisha tumia kila kisawe katika sentensi sahihi:
(i) Simu
(ii) Chuchumaa
(iii) Sifuri

(b) Lugha ni kipengele muhimu katika sanaa yoyote. Chunguza matumizi ya vipengele vya lugha vilivyotumiwa katika tungo zifuatazo:
(i) Mwalimu wetu wa hesabu ana mwanae amepata F kwenye hesabu.
(ii) Mdomo unacheka moyo unavuja damu.
(iii) Dada ndiye anayepika leo, Mmh! Chai tutakunywa kesho mchana.
(iv) Keki ya leo tamu maana alipopikia palikuwa na mende wa kutosha.
(c) Muktadha huathiri maana na matumizi sahihi ya lugha. Kwa kutumia hoja mbili thabiti, eleza umuhimu wa kuzingatia muktadha katika matumizi ya lugha

8. Soma shairi lifuatalo kisha jibu maswali yanayofuata.

Wenzangu tusikilizane, nina jambo la maana
Ni muhimu tulitazame, kwa pamoja tufahamu
Tuwahurumie wote, wanaotaabika sana
Ndoa za utotoni, ni mila au dhuluma?

Wapo wengi huteseka, maisha yao huharibiwa
Wazazi huwatoza pesa, wasichana huuziwa
Elimu huachwa nyuma, ndoto zao huzimwa
Ndoa za utotoni, ni mila au dhuluma?

Kwa miaka mingi nasikia, wasichana wakililia
Wao hulazimishwa, wakiwa bado wadogo sana
Wananyimwa haki zao, hakuna anayejali
Ndoa za utotoni, ni mila au dhuluma?

Jana tena lisikia, mtoto mdogo kaolewa
Bado ana miaka kumi, lakini ashaondolewa
Shule ilikua ndoto, sasa ni wake wa mtu
Ndoa za utotoni, ni mila au dhuluma?

Haya basi naondoka, lakini nawaomba sana
Tupinge jambo hili, tusikae kimya tu
Wasichana wapewe haki, wawe huru kujichagua
Ndoa za utotoni, ni mila au dhuluma?

Maswali

(a) Toa kichwa kinachofaa kwa shairi hili.

(b) Eleza wazo kuu lililojitokeza katika shairi.

(c) Shairi hili lina dhima gani katika jamii?

(d) Katika shairi hili, kituo kinachotumika ni kipi?

(e) Fupisha shairi hili kwa maneno yasiyozidi hamsini (50).

SEHEMU C (ALAMA 30)

Jibu Maswali **mawili (2)** kutoka sehemu hii swali la **tisa (9)** ni la lazima

9. Kwa kutumia diwani mbili za ushairi ulizosoma, eleza kwa kina jinsi waandishi mbalimbali wanavyomtweza mwanamke katika kazi zao za kifasihi. Jadili kwa hoja tatu kutoka katika kila diwani, ukitoa mifano halisi.

10. Mandhari huchukua nafasi muhimu katika kazi za fasihi kwa kusaidia kufikisha ujumbe kwa jamii. Kwa kutumia riwaya mbili ulizosoma, toa mifano mitatu kutoka kila riwaya inayoonyesha jinsi uteuzi mzuri wa mandhari unavyobeba maana pana katika kazi ya fasihi.

11. Mtindo ni nyenzo muhimu inayotumiwa na msanii katika kuwasilisha mikakati yake ya kijamii. Kwa kutumia tamthiliya mbili ulizosoma, chunguza kwa kina jinsi mtindo wa fasihi unavyotumika kama kifungashio cha maudhui makuu ya kazi hizo. Toa hoja tatu kwa kila tamthiliya ukitolea mifano mahsusi.

ORODHA YA VITABU

USHAIRI

WASAKATONGE	-	M.S Khatibu (DUP)
MALENGA WAPYA	-	TAKILUKI (DUP)
MASHAIRI YA CHEKA CHEKA	-	T A Mvungi (EPD. LTD)

RIWAYA

TAKADINI	-	Ben J. Harson (M A)
WATOTO WA MAMA NTILIE	-	E. Mbogo (H.P)
JOKA LA MDIMU	-	AJ Safari

TAMTHILIYA

ORODHA	-	Steve Reynolds (MA)
NGOSWE PENZI KITOVU CHA UZEMBE	-	E. Semzaba
KILIO CHETU	-	Medical Aid Foundation